

DİZİ ÖNSÖZÜ

MIT Press Gerekli Bilgiler dizisi, ilgi çeken güncel konularda özenle hazırlanmış, kolay erişilebilir, özlü cep kitaplarından oluşmaktadır. İleri gelen düşünürler tarafından yazılmış bu kitaplar kültürel ve tarihî konulardan bilimsel ve teknik konulara uzanan bir yelpazede uzman bakış açısı sunmaktadır.

İçinde bulunduğumuz anlık bilgi hazzı çağında görüşlere, gerekçelendirmelere ve yüzeysel açıklamalara kolayca erişebiliyoruz. Çok daha zor olansa dünyaya dair ilkelere dayalı bir anlayış geliştirmemizi sağlayacak temel bilgiyi edinebilmek. Gerekli Bilgiler dizisi bu ihtiyacı karşılıyor. Uzman olmayan okurlar için özelleşmiş alanlarda bilinenleri bir araya getiren ve önemli konu başlıklarını temel bilgilerle birbirine bağlayan bu kitapların her biri karmaşık fikirlere bir erişim noktası sağlamaktadır.

Bruce Tidor

*Biyoloji Mühendisliği ve Bilgisayar Bilimi Profesörü
Massachusetts Institute of Technology*

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMLARI

Bu kitap, sürdürülebilirlik kavramları ile bunların entelektüel temel ve dayanaklarını, ilişkili kavramların çeşitli bağlamlarda uygulanışını ve sonuçta ortaya çıkan pek çok tartışmayı ele almaktadır. Sürdürülebilirliğin tek bir yorumunu derinlemesine incelemekten çok, bu konudaki fikirlere geniş bir bakış getirmeye çalışır. Her ne kadar “sürdürülebilirlik” son derece muğlak bir terim gibi görünse de, bu bölümde sözcüğe 1980’lerin ortalarından beri bazı özel anlamların yüklendiğini göstermek amacıyla sürdürülebilirliğin kavramsal temelleri sunuluyor. Yine bu bölümde, sürdürülebilirlik kavramlarıyla ilgili bazı çeşitleme ve uygulamaların ülkeler, işletmeler, hükümetler, topluluklar, şehirler ve insanları da kapsayacak şekilde, oldukça geniş bir tanıtımı yapılıyor.

Sürdürülebilirlik fikri akademik literatüre ilk olarak 1980’lerin ortalarında girmeye başladı, o tarihten beri de büyük ölçüde değişime uğradı. Sürdürülebilirlik fikrinin dünyanın diğer kısımlarında olduğu kadar iyi kavranmadığı Birleşik Amerika’da bile onun uygu-

lanabilirliğine yönelik büyük bir ilgi mevcut. Daniel Mazmanian ve Michael Kraft'a (2009) göre Amerika, çevre sorunuyla ilgili "üçüncü çağa" veya döneme giriyor. İlk dönemde odak noktası daha çok çevreye verilen zararı düzeltme ve önlemeye yönelik federal komuta ve kontrol düzenlemeleri, ikincide ise çevrenin korunmasından çok ekonomik verimlilik sağlamak iken, üçüncü çağda dikkate alınan nokta daha geniş anlamıyla sürdürülebilirliktir. Mazmanian ve Kraft'a göre (a.g.e., 15) "Her kesimden sayıları gittikçe artan bireylerle kanaat önderlerinin Amerikalıların çevreyle ilişkileri ve hayatlarını yürütmede temel bir dönüşümün gerçekleştiğini kavramaları, üçüncü çevresel [sürdürülebilirlik] dönemin ayırt edici özelliği haline geliyor." Bu bölümde, üçüncü dönemi anlamak üzere, sürdürülebilirlik teriminin akademik dünya ve gündelik dildeki erken dönem kullanımları kısaca gözden geçirilerek günümüzde ne anlama geldiği konusunda da bir fikir oluşturulması hedefleniyor.

Çoğu sürdürülebilirlik öğrencisi için konunun kavranması, 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun yaptığı tanımla başlar. Buna göre sürdürülebilirlik "bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yetisinden ödün vermeden" karşılayacak ekonomik bir kalkınma faaliye-

[*Ortak Geleceđimiz*
adlı rapor] çok genel
bir fikir ileri sürerek,
sürdürülebilir kalkınmayı
“bugünün ihtiyaçlarını,
gelecek kuşakların
ihtiyaçlarını karşılama
yetisinden ödün vermeden
karşılaman” ekonomik
kalkınma olarak tanımladı.

tidir (WCED 1987: 39). Bu tanım, oldukça soyut olan kavramın geniş bir biçimde anlaşılabilmesi için uygun bir çıkış noktası oluşturur. Sürdürülebilirlik ve onun yakın akrabaları olan sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir ekosistemler ve aşağıda ele alacağımız diğer kavramları, tanımları henüz kesin olarak yapılmamış genel kavramlar olarak görmek aslında en doğrusudur. Yine de bu, sürdürülebilirlik fikrinin anlamsız olduğunu göstermez. Sürdürülebilirliğin temelde Dünya'nın biyofiziksel çevre durumuna, özellikle de doğal kaynakların kullanım ve tüketimine odaklı bir kavram olduğu açıktır. Her ne kadar kimileri sürdürülebilirliğin köklerini bunlarda aramak gerektiğini iddia etse de, bu, çevre korumayla, doğal kaynakları korumak ya da devam ettirmekle aynı şey değildir (*bkz.* örn. Farley ve Smith, 2014). Sürdürülebilirlik daha çok Dünya ya da onun bir parçası, insan nüfusunu ve ekonominin büyümesini desteklerken bunun bir sonucu olarak insan, hayvan ve bitki sağlığının tehlikeye atılmayacağı kararlı bir halin bulunuşuyla ilgilidir. Sürdürülebilirliğin asıl öncülü Dünya kaynaklarının sınırsızca kullanılmaması, tüketilmemesi ve zarar görmemesidir. Bu kaynaklar sadece belli bir noktada tükenmekle kalmayacak, onların kötüye kullanımı hayatın süreklilik ve gelişme becerisini de kesin olarak zayıflatacaktır. Örneğin, su

kaynakları zamanla kirletilip yok edildiğinde insanların, hayvanların ve bitkilerin sağlığı kaçınılmaz olarak riske atılır. Belki de geleneksel çevre koruma görüşleriyle sürdürülebilirlik arasındaki en önemli fark, ilki çevre ıslahı ve bazı özel çevresel tehditlere odaklanırken, ikincinin uzun vadeli dinamik süreçlere odaklanıp ileriye dönük (proaktif) ve bütüncül (holistik) bir etki yapmasıdır. Sürdürülebilirliğin bu öncülleri ekonomik büyüme kuramlarının temel varsayımlarıyla tam bir zıtlık içerisinde olduğundan elbette ki büyük çaplı bir tartışma yaratır. Bu konuyu daha sonra ele alacağız. Şu anki amaçlarımız açısından sürdürülebilirliğin bazı düşünsel temellerine göz atmak bu terimin uygulama alanının ne kadar geniş ve çeşitli olduğunu gösterecektir.

Bazılarına göre sürdürülebilirliğin temelleri on sekizinci yüzyılın sonlarında Thomas Malthus'un öne sürdüğü fikirlere uzanmaktadır. Malthus, nüfus artışının eninde sonunda Dünya'nın o nüfusu destekleme yetisini aşacağını öne sürmüştür. Malthus'un öngörüsüne göre, sonuç da insanî ve doğal sistemlerin felâkete uğrayarak çökmesidir. Malthus'a göre felâketi önlemenin ve daha sürdürülebilir olmanın tek etkili yolu nüfus artışını kontrol altına almaktır. Şüphesiz, nüfus artışı kontrol altına alınmadığı halde bir felâketin doğmamış olması alternatif bir görüşü de ortaya çıkarmış, teknoloji ve

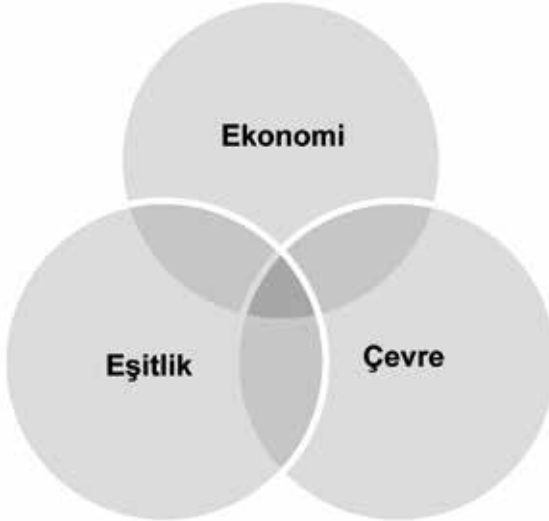
teknolojik ilerlemenin insan nüfusunun yaşam becerisini destekleyen sistemlerin verimliliğini geliştireceği öne sürülmüştür. İlâveten bu görüş, bu gelişmeler sayesinde insan nüfusunun uzak gelecekte de artmaya devam edeceğini ileri sürer (Rogers, Jalal ve Boyd, 2008: 20-22).

Sürdürülebilirliğin Üç E'si

Bugün büyük ölçüde kanıksanmış pek çok sürdürülebilirlik fikrinin kaynağı, genelde Brundtland Komisyonu olarak anılan, Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun çalışmasıdır. 1987'de Brundtland Komisyonu raporu sürdürülebilirliği üçünün de adı (İngilizcede) e ile başlayan üç eşit kısımdan oluşacak şekilde tanımlamıştır: Çevre, ekonomi ve eşitlik. Kimi zaman (Şekil 1.1'de gösterildiği gibi) birbiriyile kesişen üç daire kimi zaman ise kavramı taşıyan üç sütun şeklinde ifade edilen bu öğeler, sürdürülebilirliği bölümlere ayırmak ve detaylandırabilmek için temel alınır. Öne sürülen görüş şudur: Sürdürülebilirlik sadece aynı anda hem çevrenin korunması, ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanması hem de eşitliğin desteklenmesiyle elde edilebilir. Bu geniş kavramın en önemli noktası, sürdürülebilirliğin her üç sütunda da sonuç

almak anlamına geldiği ve bir sütundaki başarının diğerleri pahasına elde edilemeyeceği hattâ elde edilmemesi gerekliliğidir. Bir başka deyişle sürdürülebilirlik, ekonomik büyüme ile evre ya da ekonomik büyüme ile eşitlik arasında bir tercih yapmayı reddeder. Sürdürülebilirlik ancak evre koruma ve geliştirme, ekonomik büyüme ve eşitliğin el ele vermesiyle mümkündür.

Brundtland Komisyonu pek çok açıdan aslında yalnızca senelerden beri geliştirilmekte olan fikirleri dile getiriyordu. Sürdürülebilirlik fikirlerinin esasen ne-

şekil 1.1 Sürdürülebilirliğin kesişen  ođesi.

reden geldiğine dair daha net bir izlenim oluşturacak başka çalışmalar da vardır. Bu çalışmalar kavramın değişik bağlamlarda hangi anlamlara geldiğini açıklar. Sürdürülebilirlikle ilgili fikir ve düşünsel temellerin iki farklı yorumu Becky Brown ve arkadaşları ile Charles Kidd'in çalışmalarında bulunabilir. (Tablo 1.1'de bir özeti yer almaktadır.)

Brown, Hanson, Liverman ve Meredith (1987) ortak bir anlayışa varmak amacıyla sürdürülebilirlik kavramının farklı anlam ve düşünsel köklerini karşılaştıran ve kıyaslayan bir çalışma yapmışlardır. Sürdürülebilirliğin diğer tipolojilerine benzer şekilde, Brown ve arkadaşlarının çalışması da bu anlayışın özel hedeflerini vurgular; diğer bir deyişle sürdürülmesi gerekenin tam olarak ne olduğunu. Sürdürülebilirliğin bu kavram ve tanımları birbirinden farklı çevresel önceliklerin ifadesi için kullanılmıştır. Bunların her biri de sürdürülmesi gereken belirli birer nokta ya da sonuç kümesi üzerinde durur. Brown ve arkadaşları; "sürdürülebilir biyolojik kaynak kullanımı", "sürdürülebilir tarım", "taşıma kapasitesi", "sürdürülebilir enerji", "sürdürülebilir toplum ve sürdürülebilir ekonomi" ile "sürdürülebilir kalkınma" kavramlarına odaklanırlar. Onlara göre bu altı anlam nihayetinde iki büyük yön veya sonuç kümesi etrafında toplanır: Ekolojiyi vurgulayanlar ve ekonomiyi vurgulayanlar.